

UDK: 061.27+72.5+ 368.8:796.011.3:368.08

Dr Zoran D. Radović¹,

doktor pravnih nauka, glavni i odgovorni urednik časopisa „Tokovi osiguranja“

INSTITUTI ZA OSIGURANJE

U članku su dati razlozi zbog kojih su instituti za osiguranje postali važni za razvoj te delatnosti. Broj instituta poslednjih se godina povećava. Njihova uloga značajna je ne samo u edukaciji osiguravajućeg kadra već i u zaštiti osiguranika i potrošača, te instituti otuda nastoje da sagledaju i budućnost razvoja u oblasti osiguranja.

Ključne reči: *institut, edukacija, kadar osiguranja, sistemski rizik, stabilnost delatnosti osiguranja*

1. Uvod

Instituti u svetu osnivaju se za postizanje različitih ciljeva. Često služe edukaciji, organizuju književni rad i skupove, i u službi su unapređenja nauke. Reč *institutum* je latinskog porekla koje upućuje na sredstvo: „graditi“, „stvarati“ i „edukovati“.²

¹ *e-mail: zoran-radovic@hotmail.com*

² Milan Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 2004, str. 341

Pravni status instituta određuju propisi države na čijoj se teritoriji osniva. Institut može predstavljati samostalnu organizacionu jedinicu ili biti u okviru druge. Na primer, Institut za pomorsko pravo nalazi se u okviru Pravnog fakulteta u Sautemptonu u Engleskoj. U Rusiji, recimo, postoje državni i privatni instituti.³

U engleskom jeziku reč institute znači „osnovati“, „zasnovati“ ili organizovati neki poduhvat. To može biti institut za učenje stranih jezika, za edukaciju ili za tehničke discipline.⁴ Bez sagledavanja osnivačkog akta i statuta instituta nije moguće utvrditi koje su njegove aktivnosti. U Njujorku je osnovan institut ustrojen kao akademija.⁵ Zavod za poredno pravo iz Zagreba takođe je institut. Poznati su i Institut za više pravne studije (*Institute for advanced legal studies*) u Londonu, *Institute de science financiere et d'assurances* u Lionu,⁶ Institut za uporedno pravo u Beogradu. Evangelistička crkva takođe je institut.

Instituti koji prate oblast osiguranja su brojni. U 2013. godini osnovan je Institut za osiguranje u Sloveniji.⁷ Potrebno je razlikovati institute kao organizacione jedinice od pravnih instituta kao što je, na primer, institut spasavanja na moru. Instituti u tom smislu mogu da budu običaji i tradicija.⁸

Pravni instituti osnovni su instrumenti rimskog prava. Budući pravnici polažu ispit iz rimskog prava, koje predstavlja osnovu za stvaranje savremenih pravnih sistema. Na primer: *Lex Sempronia Agraria*, o podeli obradive zemlje siromašnom stanovništvu, ili *Lex Gabinia*, o ovlašćenju za borbu protiv pirata.

Sve do kraja 18. veka rimsko pravo primenjivalo se u mnogim evropskim zemljama.⁹ Institut *bona fides* zahteva od lica pri zaključivanju ugovora da postupaju pošteno. *Bona fides* podrazumeva da ugovorači zaključuju ugovor savesno i bez namere da prevare drugu ugovornu stranu.¹⁰ Prevarena strana je zaštićena mogućnošću da podnese tužbu pod nazivom *actio publiciana*.

3 <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/institution>, 22.1.2014.

4 Computer Science Masters, <http://www.thefreedictionary.com/institute>, 22.1.2014.

5 New York Film Academy, <http://dictionary.infoplease.com/institute>, 22.1.2014.

6 <http://isfa.univ-lyonl.ft/institut?language=en>, 28.12.2013.

7 N. G. K, „Otvoren prvi Institut za osiguranje u Sloveniji“, *Svijet osiguranja*, Zagreb, 23.12.2013.

8 <http://www.thefreedictionary.com/institution>, 22.1.2014.

9 Roman Law, http://en.wikipedia.org/wiki/Roman_law, 25.1.2014.

10 William Smith, *Bona Fides*, *Smith Dictionary*, 1875. http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/secondaty/SMIGRA*/Bona_Fides, 25.1.2014.

Svaki ugovor mora imati osnovanost (*causa*) kako bi mogao da proizvede pravno dejstvo.¹¹ Institut odgovornosti za stvari koje su po svojoj prirodi opasne preuzet je iz rimskog prava i upotrebljava se kada se odgovornost vlasnika opasne stvari podrazumeva (*res ipsa loquitur*).¹²

Prema Justinijanovim institutima, more i morske obale predstavljale su *res communis omnium*. S vremenom se prihvata shvatanje o prirodnom pravu (*ius naturale*). Po prirodnom pravu, vazduh, tekuća voda i more pripadaju svima.¹³

2. Institut za osiguranje

Postoji više razloga iz kojih se u svetu osnivaju instituti za osiguranje. Jedan od najvažnijih, svakako, jeste edukacija lica koja rade ili će raditi u delatnosti osiguranja. Osiguranje je kompleksna oblast i zahteva veliku stručnost u radu. Određena znanja dobijaju se na ekonomskim i pravnim fakultetima. No pokazalo se da dobijena znanja nisu dovoljna i da zahtevaju dogradnju. Premda se potrebno znanje postiže iskustvom, organizovana obuka to čini brže.

2.1. Engleska

2.1.1. Chartered Insurance Institute

Prvi institut u Engleskoj osnovan je 1873. godine. Najpoznatiji je Institut za osiguranje u Londonu (*Chartered Insurance Institute*),¹⁴ koji ima više od 100.000 članova. Zadatak tog instituta je unapređenje struke uz prihvatanje visokih standarda u poslovanju, uključujući odnose s finansijskim i upravnim vlastima i potrošačima. Institut zaposlenima u osiguranju omogućava da se stalno usavršavaju.

11 J.B.Ames The History of Assumpsit, Harward Law Review, 15. April 1888. <http://www.jstor.org/stable/1321512>, 15.1.2014.

12 T. Ellis Lewis, Winfield on Tort, London, 1954. str. 503.

13 Ante Romac, Pojam mora i broda u izvorima Rimskog prava, Zagreb, 1976, str. 69.

14 http://en.wikipedia.org/wiki/Chartered_Insurance_Institute, 20.1.2014.

Tu je predviđeno školovanje u više odvojenih oblasti:

- a) Neživotno osiguranje
 - za lica koja se bave zaključivanjem ugovora o osiguranju
 - za lica koja se bave likvidacijom šteta
 - za lica koja se bave posredovanjem u osiguranju
 - za lica koja posluju na tržištu osiguranja – profesionalce.
- b) Životno osiguranje
 - za lica koja se bave životnim i penzijskim osiguranjem
 - za lica koja se bave savetima u oblasti finansija.
- c) Tržište hipotekarnih zajmova
 - Obuka lica na zahtev društva za hipotekarne stručnjake.

Institut organizuje posebnu obuku za lica koja će se baviti pomorskim osiguranjem. Za vreme školovanja, obezbeđuje im se praksa kod osiguravajućih društava i stalno zaposlenje za studente koji su pokazali najbolje rezultate za vreme studija.

Polaganjem ispita dobija se potvrda o kvalifikaciji koja se priznaje, na primer, za brokera u osiguranju. Postoji više stepena obrazovanja. Diplomirani studenti dužni su da poštuju Kodeks etike (*Code of Ethics*).¹⁵

Instituti sarađuju sa srodnim institutima u drugim državama (npr. *French National School of Insurance, Insurance Institute of Peterborough, German Insurance Academy*).

2.1.2. Insurance Institute of London

Londonski institut za osiguranje (*Insurance Institute of London*) bavi se edukacijom u oblasti preuzimanja rizika i likvidacije šteta, te životnim i neživotnim osiguranjem. Institut sarađuje sa engleskom vladom u vezi sa donošenjem propisa iz oblasti osiguranja, baveći se i problematikom prevara u osiguranju.¹⁶

Londonski institut za osiguranje izdaje časopis čiji je cilj unapređenje znanja lica koja profesionalno rade u toj oblasti.¹⁷ Organizuje i savetovanja i se-

¹⁵ <http://www.insuranceinstitute.ca/en/ciposociety/professionl-development/professional-ethics/code-of-ehincs.aspx/>

¹⁶ <http://www.cii.co.uk/knowledge/insurance-institute-of-london/>, 28.12.2013.

¹⁷ Npr, bavi se problemima bezbednosti na drumovima, *The Journal* Dec/Jan 2014. <http://www.cii.co.uk/knowledge/>, 26.1.2014.

minare. U londonskom Sitiju osnovan je muzej gde je prikazan istorijski razvitak suzbijanja požara.

2.2. Francuska

U Francuskoj je najpoznatiji Institut za osiguranje u Lionu (*Institute de science financiere et d'assurances*), u kome se godišnje školuje više od 600 studenata, naročito za područje aktuarstva. Postoje odvojeni kursevi za pravne, ekonomske i upravne oblasti. Studenti koriste laboratorije za istraživanja.

Institut saraduje s vladinim institucijama i delatnošću osiguranja. Svoja odeljenja ima u Libanu i Vijetnamu.¹⁸

2.3. Nemačka

2.3.1. *Institute of Insurance Science*

U okviru Univerziteta u Ulmu radi Institut nauke o osiguranju (*Institute of Insurance Science*).¹⁹ Osnovan je u svrhu edukacije u oblasti osiguranja.

2.3.2. *Institute for Prevention and Occupational Medicine of the German Social Accident Insurance*

Institut za prevenciju u osiguranju (*Institute for Prevention and Occupational Medicine of the German Social Accident Insurance*) radi u Bohumu²⁰ u okviru Univerziteta Rurona. Glavna oblast rada instituta jeste smanjenje zdravstvenih rizika osiguranika koji potiču od opasnih (hazardnih) rizika.

18 The Institute IFSA, <http://isfa.univ.lyon1.fr/institut;language=en>, 28.12.2013.

19 <http://www.uni-ulm.de/en/mawi/institute-of-insurance-science.html>, 20.1.2014.

20 [Http://www.linkedin.com/company/institute-for-prevention-and-occupational-medicine](http://www.linkedin.com/company/institute-for-prevention-and-occupational-medicine), 28.12.2013.

2.4. Švajcarska

Švajcarski institut za osiguranje (*Association Suisse d'Assurances*)²¹ osnovan je 2000. godine radi obuke u oblasti upravljanja rizicima u osiguranju (*Risk Management*). Na njemu se velika pažnja posvećuje praksi osiguranja. Moto instituta je „Obezbediti budućnost“.

Švajcarski institut studentima nudi više kurseva Američkog instituta za osiguranje (*Insurance Institute of America*), koji se smatra vodećom institucijom u svetu u oblasti obrazovanja menadžera.

2.5. Sjedinjene Američke Države

Institutima u SAD posvećuje se velika pažnja. Najpoznatiji je institut namenjen kadru osiguranja (*American Institute for chartered property and casual underwriters*).²² Studenti sa diplomama ove ustanove dobijaju posao u osiguravajućim društvima.

Američki institut pomorskih osiguravača (*American Institute of Marine Underwriters*) takođe se bavi obrazovanjem kadra i pomaže delatnosti osiguranja savetima. U 2014. AIMU je organizovala savetovanja iz oblasti osiguranja od odgovornosti (P&I) i međunarodnog karga.

2.6. Kanada

Institut za osiguranje u Kanadi (*Insurance Institute of Canada*) ima 39.000 članova, studenata i zaposlenih u osiguranju. Institut je profesionalna i neprofitna organizacija osnovana zarad edukacije kadra koji radi u neživotnom osiguranju. Diplomiranim studentima Institut pomaže da se zaposle. Težnja ove ustanove jeste da izvrši standardizaciju u edukaciji uz jedinstven sistem polaganja ispita. Kanadski institut sponzorise godišnje nacionalno savetovanje u oblasti osiguranja.²³ Po prirodi svog posla, saraduje i sa nacionalnim udruženjem osiguravača.²⁴

21 <http://www.svv.ch/en/training/insurance-institute-of-switzerland>, 24.1.2014.

22 www.nnbd.com/org/638/000126260, novembar 2011.

23 <http://www.niccanada.com>

24 [Http://en.wikipedia.org/wiki/Insurance_Institute_of_Canada](http://en.wikipedia.org/wiki/Insurance_Institute_of_Canada), 20.1.2014.

2.7. Slovenija

Institut za osiguranje (*Institut za zavarovalništvo*) u Mariboru neprofitna je organizacija u pravnom statusu privatnog zavoda, koji su osnovala tri osiguravača iz Slovenije i Hrvatske. Institut je u Mariboru osnovan pod imenom *Zavarovalni poslovni institut*.²⁵ Njegovu delatnost čine naučna istraživanja u oblasti osiguranja, savetovanja, stvaranje biblioteke i edukacija osiguravajućeg kadra. Posebnu pažnju institut pruža zaštiti osiguranika i davanju prethodnog mišljenja o mogućem ishodu sporova na području te delatnosti. U pripremi je više projekata. npr. „Osiguranje za starost“, pa projekat u oblasti saosiguranja sa idejom da veliki privredni sistemi osnuju zajednički fond u koji bi se unele premije za naknadu šteta koje sami počine (interno osiguranje). U 2014. godini *Institut za zavarovalništvo* organizovao je međunarodno savetovanje o posrednicima u osiguranju. Njegova funkcija je i da upoznaje javnost o napredovanju osiguravajuće struke u Evropi.

2.8. Hrvatska

U Zagrebu je osnovan privatni institut za osiguranje, koji saraduje sa slovenačkim institutom i zajedno s njim učestvuje u projektima edukacije zastupnika i posrednika u osiguranju.²⁶

Ministarstvo za finansije i Ekonomski fakultet u Zagrebu osnovali su Hrvatski institut za bankarstvo i osiguranje, sa zadatkom obrazovanja zaposlenih u bankama, osiguravajućim društvima i drugim finansijskim ustanovama, a tu je i istraživanje savremene bankarske prakse i prakse osiguranja. Institut upoznaje javnost o iskustvima razvijenih zemalja.²⁷

3. Biblioteke

Instituti za osiguranje, po prirodi svoje delatnosti, ne mogu da rade bez biblioteka. Više zemalja postavlja uslov da poslove bibliotekara rade ljudi koji

25 <http://www.zpi.si/opodjetu.php>, 20.1.2014.

26 Fusnota br. 6.

27 <http://www.poslovni.hr/leksikon-institut-za-bankarstvo-i-osiguranje-hibo>, 29. 1.

imaju stručnost profesionalnih bibliotekara, a kvalifikaciju dobijaju polaganjem ispita na Institutu.²⁸ Postoji više stepena obrazovanja bibliotekara.²⁹ Institut za više pravne studije u Londonu ima samo dva pravnika (direktora i sekretara). Ostali službenici su stručni bibliotekari.

Osiguravajuća i reosiguravajuća društva takođe imaju biblioteke, npr. Kompanija „Dunav osiguranje“ i „Dunav re“. Sve biblioteke namenjene su edukaciji kadra u osiguranju i osiguranika. Biblioteka „Dunav osiguranja“, svakako, najveća je i najopremljenija biblioteka u centralnoj i jugoistočnoj Evropi. Slovenački institut za osiguranje takođe ima svoju biblioteku. Van Evrope poznata je biblioteka indijskog koledža osiguranja *College of Insurance* u Mumbaju.³⁰

Osiguravajuće kuće s bogatim bibliotekama bave se i izdavačkom delatnošću, na primer londonski „Lojd“.³¹ Kompanija „Dunav osiguranje“ izdaje list „Osiguranje“ i naučno- stručni časopis „Tokovi osiguranja“.

4. Budućnost instituta za osiguranje

Budućnosti instituta za osiguranje u svetu se poklanja velika pažnja.³² Ta budućnost, svakako, postoji, jer su instituti potrebni ne samo delatnosti osiguranja već i svim potrošačima koji uživaju osiguravajuću zaštitu.

Osiguravajuće kuće koje sprovode osiguranja različite su strukture (osiguravajuće kompanije i uzajamna društva). Delatnost kojom se bave mora odgovoriti postavljenim zadacima.

Svetska ekonomska kriza najviše je ugrozila banke, ali i osiguravajuća društva koja se u velikoj meri nisu bavila svojom osnovnom delatnošću, npr. Američku osiguravajuću grupu (AIG).

Iskustva stečena u ekonomskoj krizi nalažu osiguravajućim društvima da povećaju svoju stabilnost. Menja se sredina u kojoj posluju, dolazi do velikih

28 http://en.wikipedia.org/wiki/Institute_of_operations_management, novembar, 2011.

29 Npr. u SAD, http://education-portal.com/articles/Librarian_Educational_Requirements_to_Be_a_Lib 27.1.2014.

30 http://www.coi.org.in/web/guest/lib_revised.jsessionid=BC2C2D715EC0242Z8FB738, 26.1.2014.

31 Lloyd's Law & Practice, <http://www.amazon.co.uk/Lloyds-Law-Practice-Insurance-Library/dp/1843119552>, 26.1.2014.

32 Christian Bieck i David Notestein, Balancing the scales – Towards a stable and dynamic insurance future, IBM Global Insurance Business services, Somers, NY 10589. B

klimatskih promena, zbog čega je zaštiti čovekove sredine potrebno posvetiti veću pažnju. Centar pažnje, međutim, postali su potrošači, čija zaštita postepeno menja pravnu prirodu ugovora o osiguranju. Nacionalnim propisima o zaštiti potrošača³³ predviđena je obaveza ugovorača osiguranja da osiguravaču odgovori na postavljena pitanja. Ukinuta je pritom obaveza ugovarača da osiguravaču samoinicijativno iznosi podatke. Time se menja suština ugovora o osiguranju. Ugovor o osiguranju postaje kao i svaki drugi ugovor koji ne toleriše prevaru i obmanu. Uloga osiguravajućih instituta je i da prate promene na tržištu osiguranja i u zakonodavstvu u ovoj oblasti, i odgovaraju na izazove.

Oksfordski univerzitet osnovao je Institut za ispitivanje sistemskih rizika (*Future of Humanity Institute*).³⁴ Poznato je da sistemski rizici ugrožavaju stabilnost celokupnog osiguravajućeg tržišta. U finansijama, sistemski rizik predstavlja rizik čijim ostvarenjem propada celokupno tržište, za razliku od rizika koji ugrožavaju pojedinca, fizička ili pravna lica.³⁵ Ima shvatanja prema kojima bi prihvatljivije bilo da se sistemski rizik zove tržišni rizik.³⁶ Međutim, ukazano je da se tržišni rizik odnosi na određeni predmet ili materiju za koju je zainteresovan manji broj lica, zbog čega se rizik lakše može savladati. Postoje načini da se sistemski rizici izmere s obzirom na uslove tržišta, o čemu su napisane i mnoge studije.³⁷

Instituti za osiguranje proučavaju i odluke direktora osiguravajućih društava zbog kojih sistemski rizici nastaju. Razbijaju se ukorenjene predrasude kao što je ona da bi prevelika, snažna finansijska ili osiguravajuća institucija mogla da propadne zbog tih svojih osobina. Sistemski rizici mogu nastati zbog korišćenja pogrešnih modela. Neophodno je zato pronaći načine da se ti rizici razumeju. Vodeće mesto u ovom istraživanju ima oksfordska institucija *Oxford Martin School*.

Od instituta za osiguranje očekuje se snažna podrška razvoju osiguravajuće delatnosti. IBM institut za poslovne vrednosti (*IBM Institute of Business*

33 Engleski zakon o zaštiti potrošača (The Consumer Insurance, Disclosure and Representation Act, 2012.).

34 <http://www.fhi.ox.ac.uk/fhi-terms-with-amlin-insurance-to-study-systemic-risk/>, 24. 1. 2014.

35 http://en.wikipedia.org/wiki/systemic_risk, 30. 1. 2014.

36 Businessdictionary.com, <http://www.businessdictionary.com/definitions/systemic-risk.html>, 30. 1. 2014.

37 http://en.wikipedia.org/wiki/Systemic_risk, 30. 1. 2014.

Value)³⁸ preuzima opsežna istraživanja:

- na koji način inovirati usluge osiguranja (sadržaj i postupak)
- kako unaprediti zaštitu osiguranika (veća dostupnost informacija, veće mogućnosti izbora osiguravača i poboljšanje odnosa sa posrednicima)
- ispitivanje položaja osiguranika od zemlje do zemlje
- ostvarenje veće stabilnosti osiguravajućih društava
- ojačavanje poverenja između osiguranika i osiguravača
- omogućavanje osiguravajućim društvima da sagledaju uticaj klimatskih promena na osiguranje
- usavršavanje postojećih modela osiguranja
- predviđanje budućnosti razvoja osiguranja.

Na globalnom nivou poslovanja postoje i profesionalne institucije koje proučavaju veliki broj privrednih delatnosti, uključujući osiguranje, recimo „PWC Global“ u SAD, koji ima ogranke u najvećem broju zemalja u svetu.³⁹ „PWC Global“ priprema programe za razvoj delatnosti osiguranja do 2020. godine, polazeći od organizacione kulture, koju treba unaprediti.⁴⁰ Stručnjaci u toj instituciji smatraju da životno i penzijsko osiguranje imaju budućnost, te stoga pripremaju modele za njihov dalji razvoj.⁴¹

U sve većem integrisanom finansijskom svetu, gde banke prodaju usluge osiguranja, i osiguravajuća društva bave se velikim investicijama i nude usluge koje nisu svojstvene osiguranju, pa postoji opasnost da izvorna delatnost bude ugrožena. Evropska unija nastoji da to spreči (Solventnost 2).

Delatnost osiguranja nastaviće da jača. U tome će instituti imati svoj udeo. Konačno, osiguranje nije luksuz, već potreba licā koja rizici ugrožavaju. Osiguravači stoga moraju da ulože više napora kako bi razumeli osiguranike, njihove potrebe i očekivanja.

38 <http://www-935.ibm.com/services/us/gbs/thoughtleadership/insurance.html>, 28. 1. 2014.

39 http://www.pwc.com/en_GX/insurance/publications/future-of-insurance.jhtml, 30. 1. 2014,

40 <http://www.pwc.com/gh/en/insurance/insurance-2020-unleashing-the-value-from-value...>, 30. 1. 2014.

41 <http://www.pwc.com/gx/en/insurance/publications/future-of-life-and-pensions.jhtml>, 30. 1. 2014.